

EĞİTİM SOSYOLOJİSİ

Editörler

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

Doç. Dr. Ejder ÇELİK

...Geleceğin Fikirleri...

EĞİTİM SOSYOLOJİSİ

Editörler:

Mehmet SAĞLAM - Ejder ÇELİK

Yazarlar:

Mehmet SAĞLAM - Esra GEDİK - Ayşe SOYLU - Burcu GEZER ŞEN - Ejder ÇELİK
Mümtaz Levent AKKOL - Hasan Yücel ERTEM - Yahya Han ERBAŞ - Enver DURUALP
M. Emir RÜZGAR - A. Samet DEMİRKAYA - İbrahim AKSAKAL - Arzu DERYA DAŞCI - Ayşenur AKTAŞ

ISBN: 978-625-8499-07-0

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara | Eylül, 2021

2. Baskı: Ankara | Ekim, 2021

3. Baskı: Ankara | Eylül, 2022

4. Baskı: Ankara | Eylül, 2023

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetk yayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Matbaa Sertifika No: 47479

EĞİTİM SOSYOLOJİSİ

Editörler

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

Doç. Dr. Ejder ÇELİK

Yazarlar

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

Doç. Dr. Esra GEDİK

Doç. Dr. Ayşe SOYLU

Doç. Dr. Burcu GEZER ŞEN

Doç. Dr. Ejder ÇELİK

Doç. Dr. Mümtaz Levent AKKOL

Doç. Dr. Hasan Yücel ERTEM

Doç. Dr. Yahya Han ERBAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Enver DURUALP

Dr. Öğr. Üyesi M. Emir RÜZGAR

Dr. Öğr. Üyesi A. Samet DEMİRKAYA

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim AKSAKAL

Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞCI

Ayşenur AKTAŞ

Editörler

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM, *Yozgat Bozok Ünv., Eğitim Fakültesi*

Doç. Dr. Ejder ÇELİK, *Yozgat Bozok Ünv., Fen Edebiyat Fakültesi*

1. Bölüm

Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavramları

Doç. Dr. Ejder ÇELİK, *Yozgat Bozok Ünv., Fen Edebiyat Fakültesi*

ORCID ID: 0000-0001-5948-0609

2. Bölüm

Sosyolojik Düşüncenin Öncüleri

Öğr. Gör. Dr. İbrahim AKSAKAL, *Erzincan Binali Yıldırım Ünv., Eğitim Fakültesi*

ORCID ID: 0000-0002-3367-3194

3. Bölüm

Eğitim Sosyolojisinde Yöntem ve İlkeler

Dr. Öğr. Üyesi Enver DURUALP, *Bartın Ünv., Eğitim Fakültesi*

ORCID ID: 0000-0002-9979-5506

4. Bölüm

Sosyolojik Kuramlar ve Eğitim

Doç. Dr. Ayşe SOYLU, *Niğde Ömer Halisdemir Ünv., Eğitim Fakültesi*

ORCID ID: 0000-0002-7791-325X

5. Bölüm

Toplumsal Süreçler ve Eğitim

Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞCI, *Kafkas Ünv., Dede Korkut Eğitim Fakültesi*

ORCID ID: 0000-0003-3667-2020

6. Bölüm

Toplumsal Kurumlar ve Eğitim

Doç. Dr. Burcu GEZER ŞEN, *Fırat Ünv., Eğitim Fakültesi*

ORCID ID: 0000-0003-3782-2377

7. Bölüm

Kültür ve Eğitim

Doç. Dr. Mümtaz Levent AKKOL, *Yozgat Bozok Ünv., Fen Edebiyat Fakültesi*

ORCID ID: 0000-0003-0545-1348

- 8. Bölüm** **Toplumsal Bir Sistem Olarak Okul**
Doç. Dr. Hasan Yücel ERTEM, *Zonguldak Bülent Ecevit Ünv., Ereğli Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-9058-641X
- 9. Bölüm** **Okul ve Şiddet**
Dr. Öğr. Üyesi M. Emir RÜZGAR, *Aksaray Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0001-6372-1233
- 10. Bölüm** **Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet**
Doç. Dr. Esra GEDİK, *Yozgat Bozok Ünv., Fen Edebiyat Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-3192-2107
- 11. Bölüm** **Türkiye’de Eğitim Sosyolojisinin Gelişimine Katkıda Bulunan Türk Aydınları**
Doç. Dr. Yahya Han ERBAŞ, *Çanakkale 18 Mart Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0003-0802-4536
Ayşenur AKTAŞ, Yüksek Lisans Öğrencisi, *Çanakkale 18 Mart Ünv.*,
ORCID ID: 0000-0002-9139-4724
- 12. Bölüm** **Türkiye’de Eğitim ve Toplumsal Değişim**
Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM, *Yozgat Bozok Ünv., Eğitim Fakültesi*
ORCID ID: 0000-0002-7166-7393
- 13. Bölüm** **Eğitim Sistemlerini Etkileyen Güncel Gelişmeler**
Dr. Öğr. Üyesi Abdül Samet DEMİRKAYA,
Burdur Mehmet Akif Ersoy Ünv., Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0001-6704-3898

ÖNSÖZ

Eğitim, birey ve toplumu etkileyen, diğer toplumsal kurumlar ile etkileşimde bulunarak hem toplumu biçimlendiren hem de toplumsal değişim ve gelişmelere bağlı olarak oluşan toplumsal taleplerden etkilenen önemli bir toplumsal kurumdur. İnsan olma kimliği, eğitimin sağladığı toplumsallaşma süreci ile oluşmakta ve birey eğitim aracılığıyla aynı zamanda birtakım bilgi ve becerileri kazanarak kendi gelişiminin yanı sıra toplumsal talepler doğrultusunda bazı meslekler edinmektedir. Sosyolojinin bir alt çalışma alanı olan eğitim sosyolojisi, toplumsal kurumların ve bu kurumlardaki bireylerin deneyimlerinin eğitim süreçlerini ve toplumsal gelişimi nasıl etkilediği ve bireyden toplumsal ve eğitim kurumları arasındaki ilişkilerin yapısına kadar çeşitli analiz düzeylerini inceler. Ayrıca kamu kurumlarının ve bireysel deneyimlerin eğitimi ve sonuçlarını nasıl etkilediğinin incelenmesi de eğitim sosyolojisinin çalışma kapsamına girer.

Aslında eğitim sosyolojisi sanayi devrimi sonrası şekillenen, gelişen ve bugünkü halini alan eğitim sistemlerinin ortaya çıkışı kadar eskiye gitmektedir. Bu alanın gelişimine başlangıçta E. Durkheim, Max Weber ve P. Jakard vb. gibi öncü sosyologlar ve daha sonra da P. Bourdieu, L. Althusser, S. Bowles ve R. Collins vb. gibi pek çok düşünür katkı sunmuşlardır. Türkiye’de eğitim sosyolojisinin seyrüveni, Osmanlı Devleti’nin yıkılış sürecinde Ziya Gökalp, P. Sabahattin, Ali Suavi gibi dönemin sorunlarına kapsamlı analizlerle çözümlemeler sunan aydınların görüşleri ile vücut bulmuştur. Cumhuriyet döneminde bu alana İ. H. Baltacıoğlu, N. Köymen, H. F. Kanad, M. Turhan, M. Tezcan ve M. Tan’ın gibi önemli isimler görüş ve kapsamlı analizler ile katkı sunmuştur.

Eğitim sosyolojisi, dönem dönem öğretmen yetiştiren eğitim kurumları ve eğitim fakültelerinde ders olarak okutulmuştur. Günümüzde ise bu ders, eğitim fakültelerinin tüm programlarının müfredatlarında bulunmaktadır. Toplumun ve eğitim kurumlarının önemli kesimini oluşturan, toplumda bir ölçüde öncü işlevini yerine getiren öğretmen adayları ve öğretmenlerin eğitim sosyolojisi dersini almış olmaları; onların kendilerini, toplumdaki diğer bireyleri, onların kültürlerini ve kültürel farklılıklarını daha iyi tanımalarına olanak sağlamanın yanı sıra toplum ve onu oluşturan farklı toplumsal gruplarla daha etkili ve verimli bir iletişim kurmalarına imkan tanır. Öğretmenlik mesleğinde iletişim o mesleğin layıkıyla yerine getirilmesinde anahtar bir role sahiptir. Toplumu, kültürü, bireyi, toplum-kültür, birey-kültür, okul-toplum-kültür ilişkisini vs. anlama becerilerine sahip olmadan sağlıklı bir iletişim sürecini işlevsel kılmak kolay değildir. Eğitim sosyolojisi dersi, eğitim psikolojisi, felsefesi, tarihi vb. gibi öğretmenlik mesleğinin gelişimine bu anlamda önemli katkılar sunar.

Eğitim sosyolojisi adlı çalışma, farklı üniversitelerde görev yapan akademisyenlerin kapsamlı ve özverili çabalarının ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Çalışma, özgün ve alana katkı sağlayacak nitelikte ve eğitim sosyolojisi konularına ilgi duyacak her okuyucuya yol gösterici detaylı bilgileri içermektedir. Mevcut alışma, sosyoloji ve eğitimin temel kavramları, sosyolojik düşünceinin öncüleri, eğitim sosyolojisinde yöntem ve ilkeler, sosyolojik kuramlar ve eğitim, toplumsal süreçler ve eğitim, toplumsal kurumlar ve eğitim, kültür ve eğitim, toplumsal bir sistem olarak okul, okul ve şiddet, toplumsal cinsiyet ve eğitim, Türkiye’de eğitim sosyolojisinin gelişimi, Türkiye’de eğitim ve toplumsal değişim ve eğitim sistemlerini etkileyen güncel gelişmeler gibi önemli konu başlıklarını tartışmaktadır.

Çalışma, eğitim ile diğer toplumsal kurumlar arasındaki etkileşim ve bu etkileşim süreçlerinin okul içi pratiklerine yansımaları, tüm makro ve mikro gelişmelerin eğitim çıktılarına yansımalarını anlama kaygısına sahip ve bu konulara ilgi duyan herkes için önemli bir kaynaktır. Elbette her çalışma gibi bu çalışma da titizlikle hazırlanılmış olsa bile, bu, çalışmanın birtakım eksikliklerini tamamen gideremeyecektir. Bu kaygıyla, her kesimden okuyucunun eleştiri ve değerlendirmeleri kıymetlidir. Eğitim sosyolojisi kitabının alana, kıymetli öğrenci, akademik çevre ve tüm okuyuculara katkı sunmasını dilerim.

Çalışmanın olgunlaşması ve bir yayına dönüşmesine katkıda bulunan kıymetli yazarlar ve Vizetek Yayıncılık çalışanlarına teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

Doç. Dr. Ejder ÇELİK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ vii

BÖLÜM 1:

Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavramları 1

Doç. Dr. Ejder ÇELİK

BÖLÜM 2:

Sosyolojik Düşüncenin Öncüleri 27

Öğr. Gör. Dr. İbrahim AKSAKAL

BÖLÜM 3:

Eğitim Sosyolojisinde Yöntem ve Teknikler 51

Dr. Öğr. Üyesi Enver DURUALP

BÖLÜM 4:

Sosyolojik Kuramlar ve Eğitim 73

Doç. Dr. Ayşe SOYLU

BÖLÜM 5:

Toplumsal Süreçler ve Eğitim 103

Öğr. Gör. Arzu DERYA DAŞCI

BÖLÜM 6:

Toplumsal Kurumlar ve Eğitim 129

Doç. Dr. Burcu GEZER ŞEN

BÖLÜM 7:

Kültür ve Eğitim 149

Doç. Dr. Mümtaz Levent AKKOL

BÖLÜM 8:

Toplumsal Bir Sistem Olarak Okul 165

Doç. Dr. Hasan Yücel ERTEM

BÖLÜM 9:

Okul ve Şiddet 181

Dr. Öğr. Üyesi M. EMİR RÜZGAR

BÖLÜM 10:

Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet207
Doç. Dr. Esra GEDİK

BÖLÜM 11:

Türkiye'de Eğitim Sosyolojisinin Gelişimine
Katkıda Bulunan Türk Aydınları219
Doç. Dr. Yahya Han ERBAŞ
Ayşenur AKTAŞ

BÖLÜM 12:

Türkiye'de Eğitim ve Toplumsal Değişim 243
Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

BÖLÜM 13:

Eğitim Sistemlerini Etkileyen Güncel Gelişmeler.....267
Dr. Öğr. Üyesi Abdul Samet DEMİRKAYA